

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej

Publikacje
Instytutu Pamięci Narodowej
2000–2018

MONOGRAFIE

Marta Cobel-Tokarska

bezludna wyspa
nora nora
grób grób

MONOGRAFIE

Wojenne kryjówki Żydów
w okupowanej Polsce

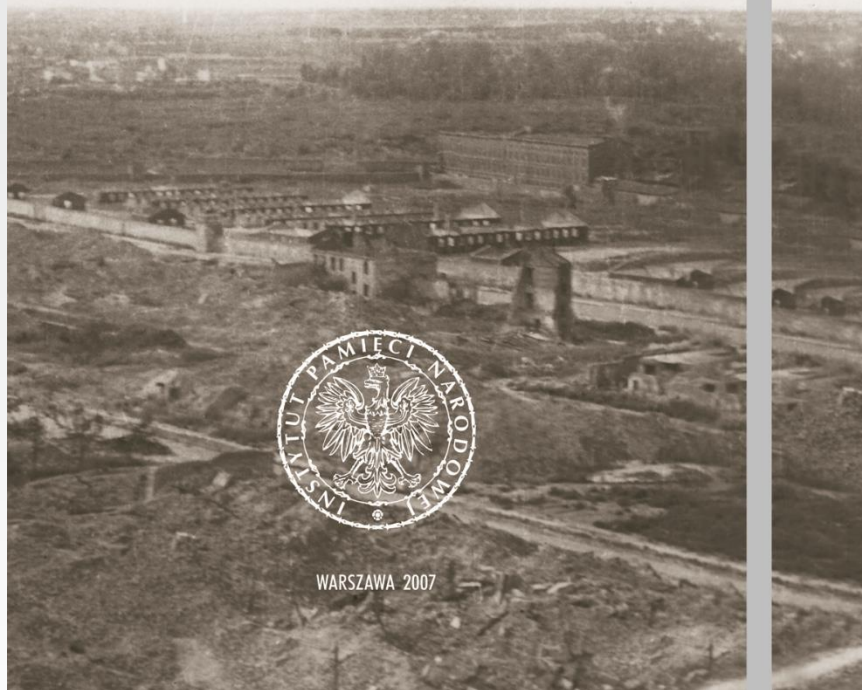
WARSZAWA 2012

BOGUSŁAW KOPKA

KONZENTRATIONSLAGER WARSCHAU

HISTORIA I NASTĘPSTWA

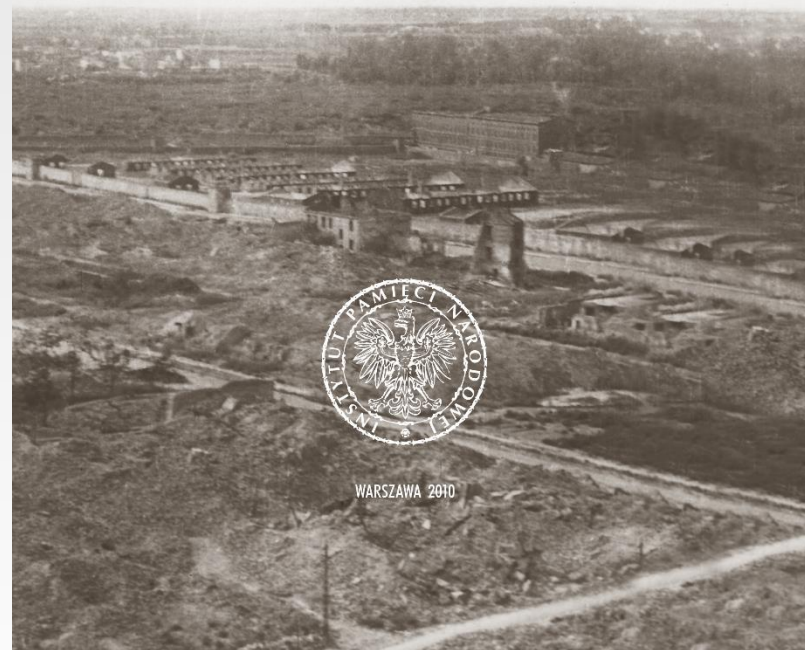
MONOGRAFIE

BOGUSŁAW KOPKA

Das KZ Warschau

Geschichte und Nachwirkungen

MARCIN URYNOWICZ
ADAM CZERNIAKÓW
PREZES GETTA WARSZAWSKIEGO

MONOGRAFIE

WARSZAWA 2009

POLACY I ŻYDZI

POD OKUPACJĄ NIEMIECKĄ 1939–1945

STUDIA I MATERIAŁY

WARSZAWA 2006

MONOGRAFIE

Renata Kobylarz

WALKA O PAMIĘĆ

Polityczne aspekty obchodów
rocznicy powstania w getcie
warszawskim 1944–1989

M O N O G R A F I E

WARSZAWA 2009

MAREK JAN
CHODAKIEWICZ

PO ZAGŁADZIE

STOSUNKI POLSKO-ŻYDOWSKIE
1944–1947

WARSZAWA 2008

MONOGRAFIE

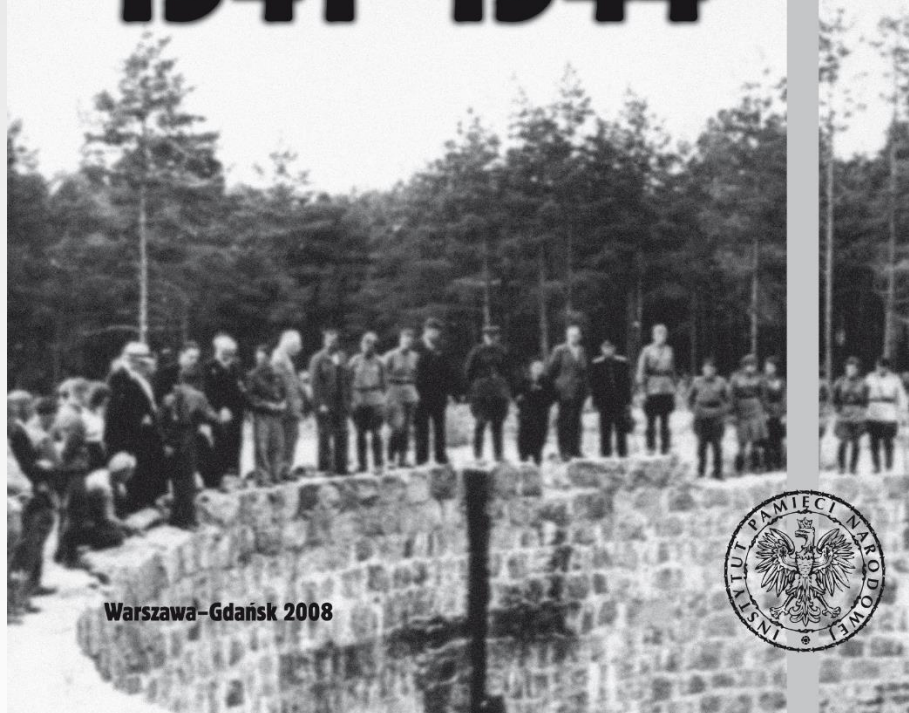
Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

**Monika
Tomkiewicz**

Zbrodnia w Ponarach 1941–1944

MONOGRAFIE

Warszawa–Gdańsk 2008

DOKUMENTY

Jürgen Stroop

**ŻYDOWSKA
DZIELNICA
MIESZKANIOWA
W WARSZAWIE
JUŻ NIE ISTNIEJE!**

**ES GIBT KEINEN
JÜDISCHEN
WOHNBEZIRK
– IN WARSCHAU
MEHR!**

WARSZAWA 2009

DOKUMENTY

**Friedrich
Katzmann**

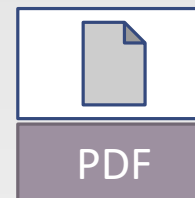
**ROZWIĄZANIE
KWESTII
ŻYDOWSKIEJ
W DYSTRYKCIE
GALICJA**

**LÖSUNG
DER
JUDENFRAGE
IM DISTRIKT
GALIZIEN**

DOKUMENTY

**KARRIERA SS-OBERSCHARFÜHRERA
HERMANNA BALTRUSCHATA
1939–1943**

**DIE KARRIERE DES SS-OBERSCHAR-
FÜHRERS HERMANN BALTRUSCHAT
IN DEN JAHREN 1939–1943**

**SS-OBERSCHARFÜHRER HERMANN
BALTRUSCHAT'S CAREER
1939–1943**

KONFERENCJE

AKCJA REINHARDT

ZAGŁADA ŻYDÓW
W GENERALNYM GUBERNATORSTWIE

WARSZAWA 2004

ZAGŁADA ŻYDÓW NA POLSKICH TERENACH WCIELONYCH DO RZESZY

WARSZAWA 2008

KTO RATUJE JEDNO ŻYCIE...

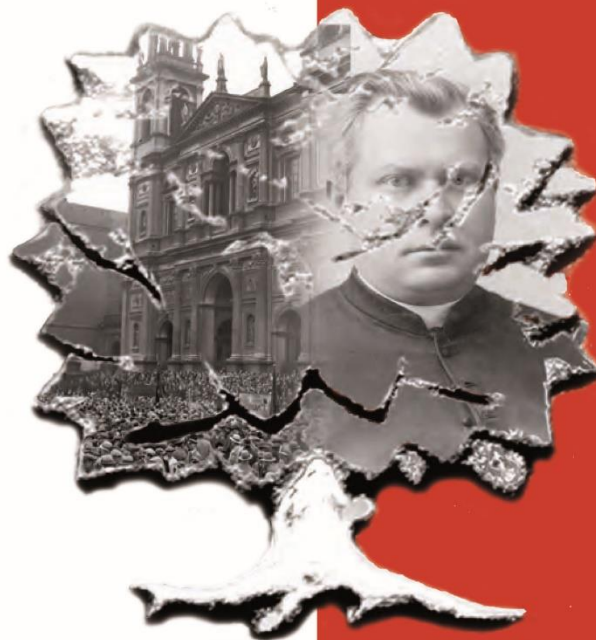

KTO RATUJE
JEDNO ŻYCIE...

KAROL MADAJ
MAŁGORZATA ŻULAWNIK

PROBOSZCZ GETTA

EPUB
MOBI
PDF

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

„KTO W TAKICH CZASACH ŻYDÓW PRZECHOWUJE?...”

POLACY NIOSĄCY POMOC LUDNOŚCI
ŻYDOWSKIEJ W OKRESIE OKUPACJI
NIEMIECKIEJ

KTO RATUJE
JEDNO ŻYCIE...

ELŻBIETA RĄCZY

**POMOC POLAKÓW
DLA LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ
NA RZESZOWSZCZYŹNIE
1939–1945**

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

KTO RATUJE
JEDNO ŻYCIE...

ELŻBIETA RĄCZY
IGOR WITOWICZ

**POLACY RATUJĄCY ŻYDÓW NA RZESZOWSZCZYZNIE
W LATACH 1939–1945**

POLES RESCUING JEWS IN THE RZESZÓW REGION
IN THE YEARS 1939–1945

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

KTO RATUJE
JEDNO ŻYCIE...

MATEUSZ SZPYTMA

THE RISK OF SURVIVAL

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

Z ARCHIWUM EMIGRACJI

Kazimierz Iranek-Osmecki

KTO RATUJE
JEDNO ŻYCIE...
POLACY I ŻYDZI
1939–1945

WARSZAWA 2009

STEFAN KORBOŃSKI

POLACY, ŻYDZI I HOLOCAUST

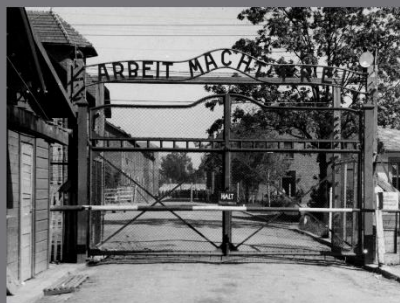
WARSZAWA 2011

TEKI EDUKACYJNE

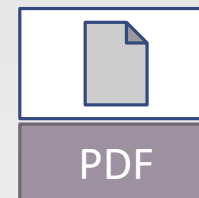
AUSCHWITZ

PAMIĘĆ DLA PRZYSZŁOŚCI

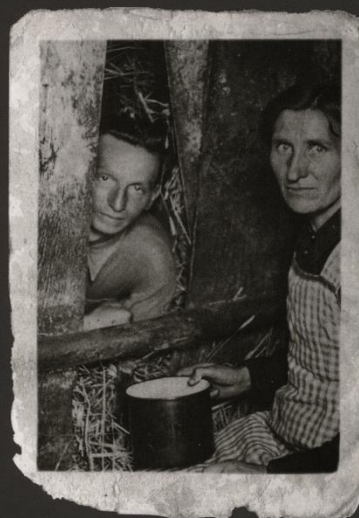

WARSZAWA 2003

TEKI
EDUKACYJNE
IPN

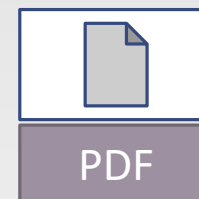
POLACY RATUJĄCY ŻYDÓW W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

WARSZAWA 2008

TEKI EDUKACYJNE IPN

ZAGŁADA ŻYDÓW POLSKICH W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

WARSZAWA 2005

TEKI
EDUKACYJNE
IPN

PATRONI NASZYCH ULIC

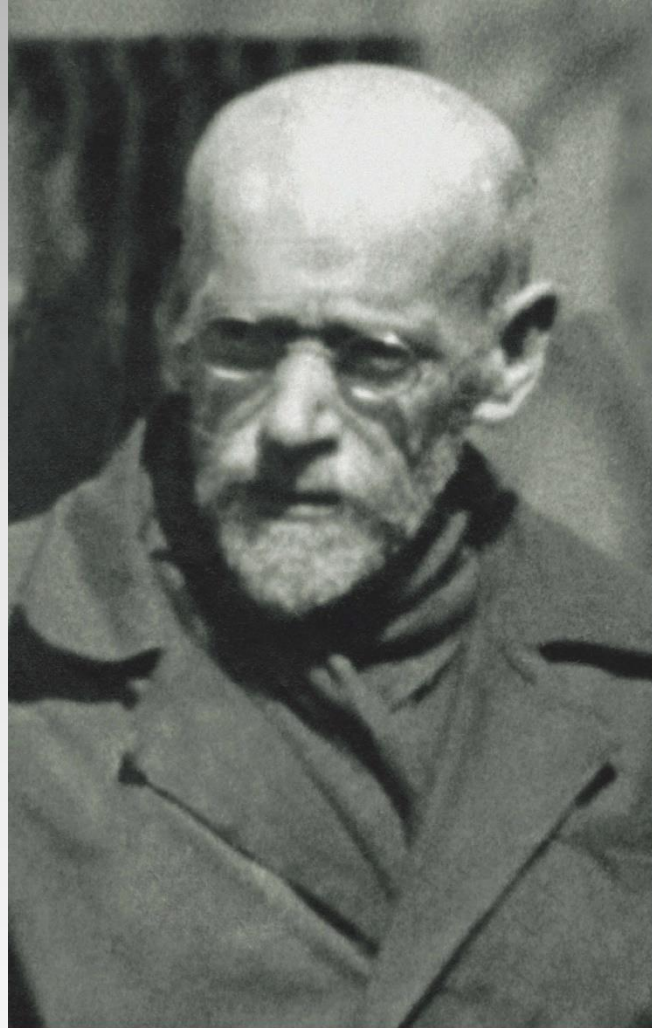
Irena Sendlerowa
(1910–2008)

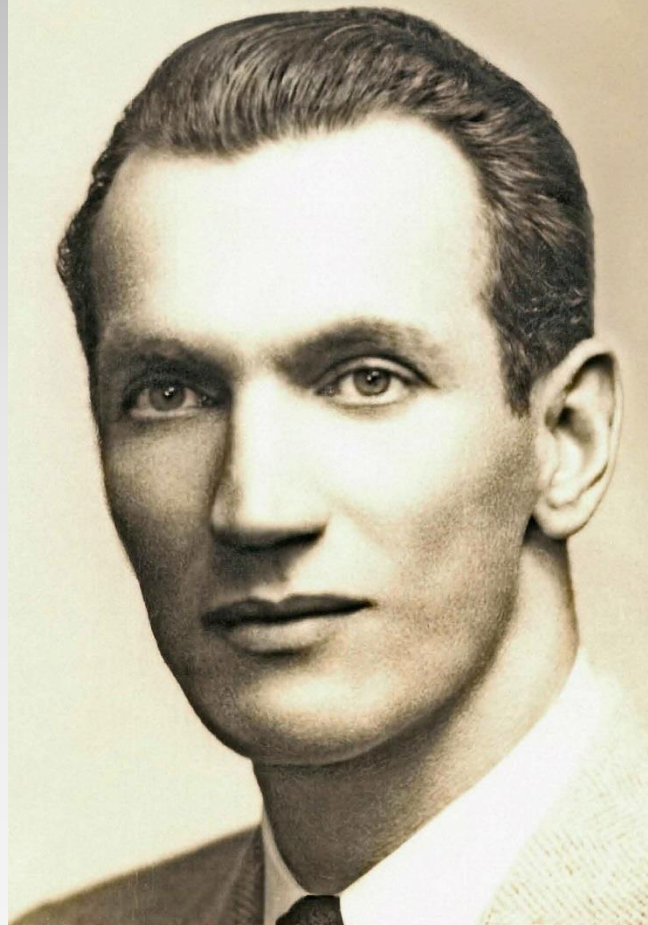
אִירְנָה סַנְדְּלֶר
(1910–2008)

Janusz Korczak
(1878 [1879]–1942)

Jan Karski (1914–2000)

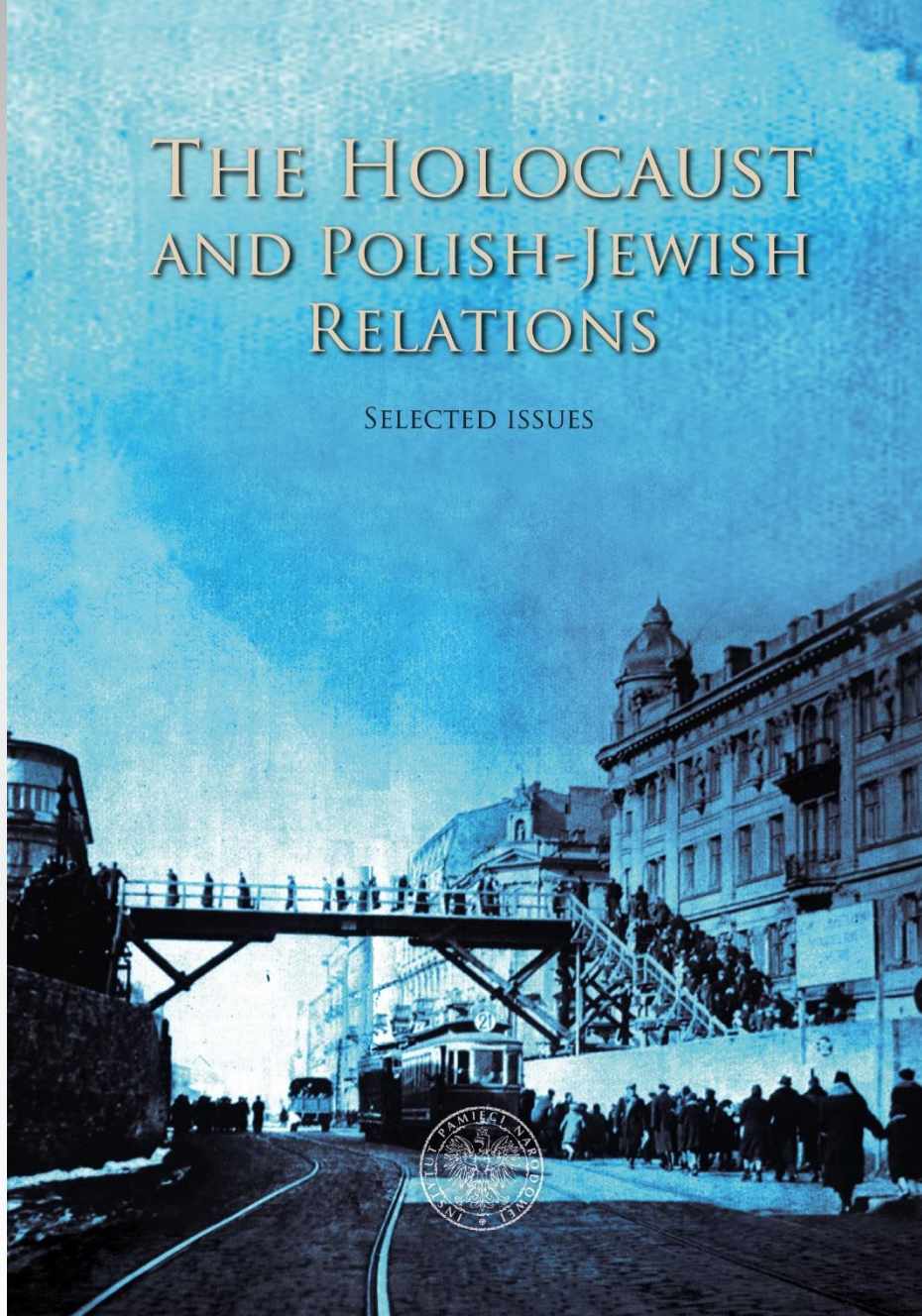

VARIA

THE HOLOCAUST AND POLISH-JEWISH RELATIONS

SELECTED ISSUES

NASI SĄSIEDZI ŻYDZI

Z DZIEJÓW RELACJI POLSKO-ŻYDOWSKICH
NA KIELECCZYŹNIE W XX WIEKU

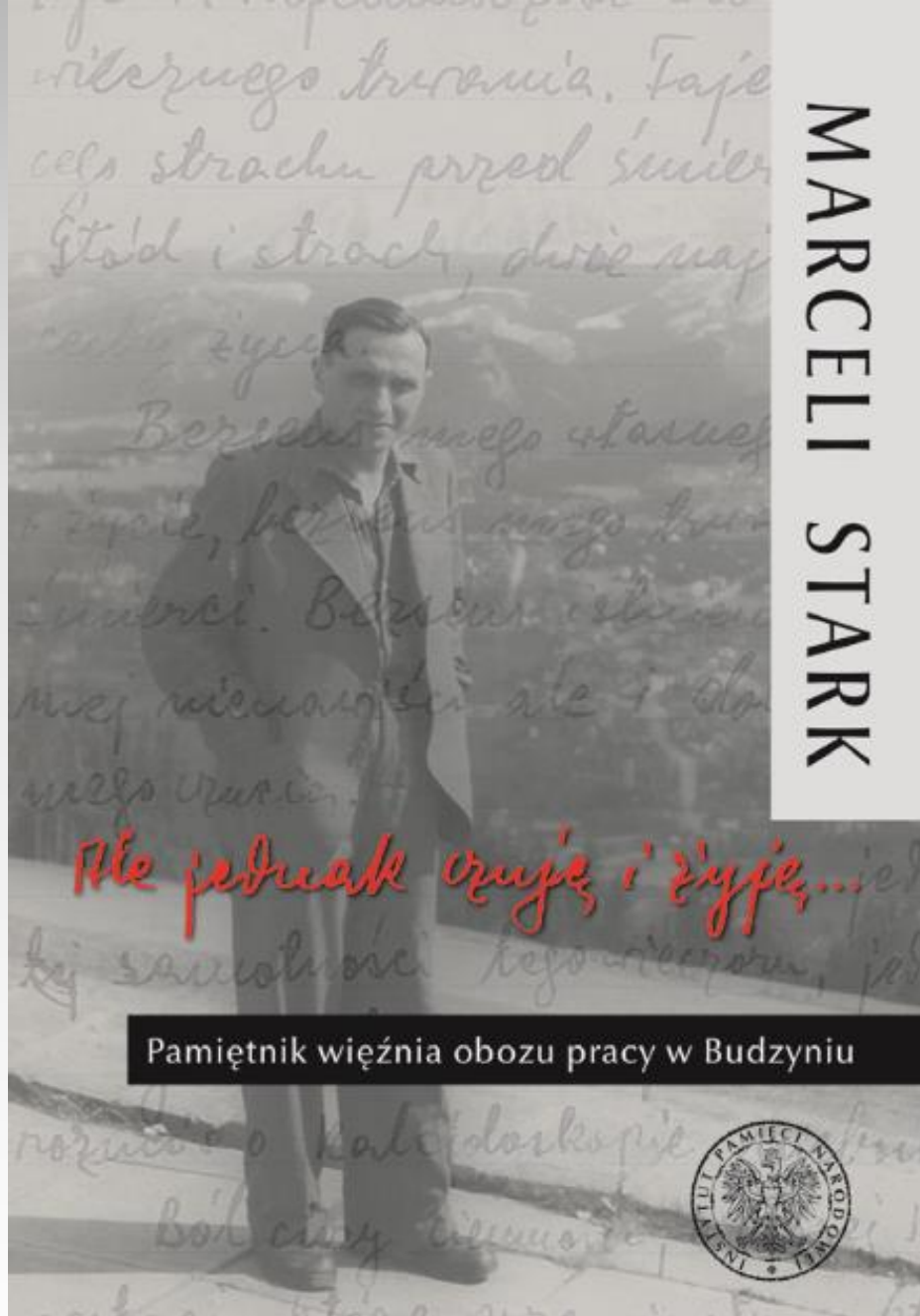
POLSKA 1939 1945

STRATY OSOBOWE I OFIARY REPRESJI
POD DWIEMA OKUPACJAMI

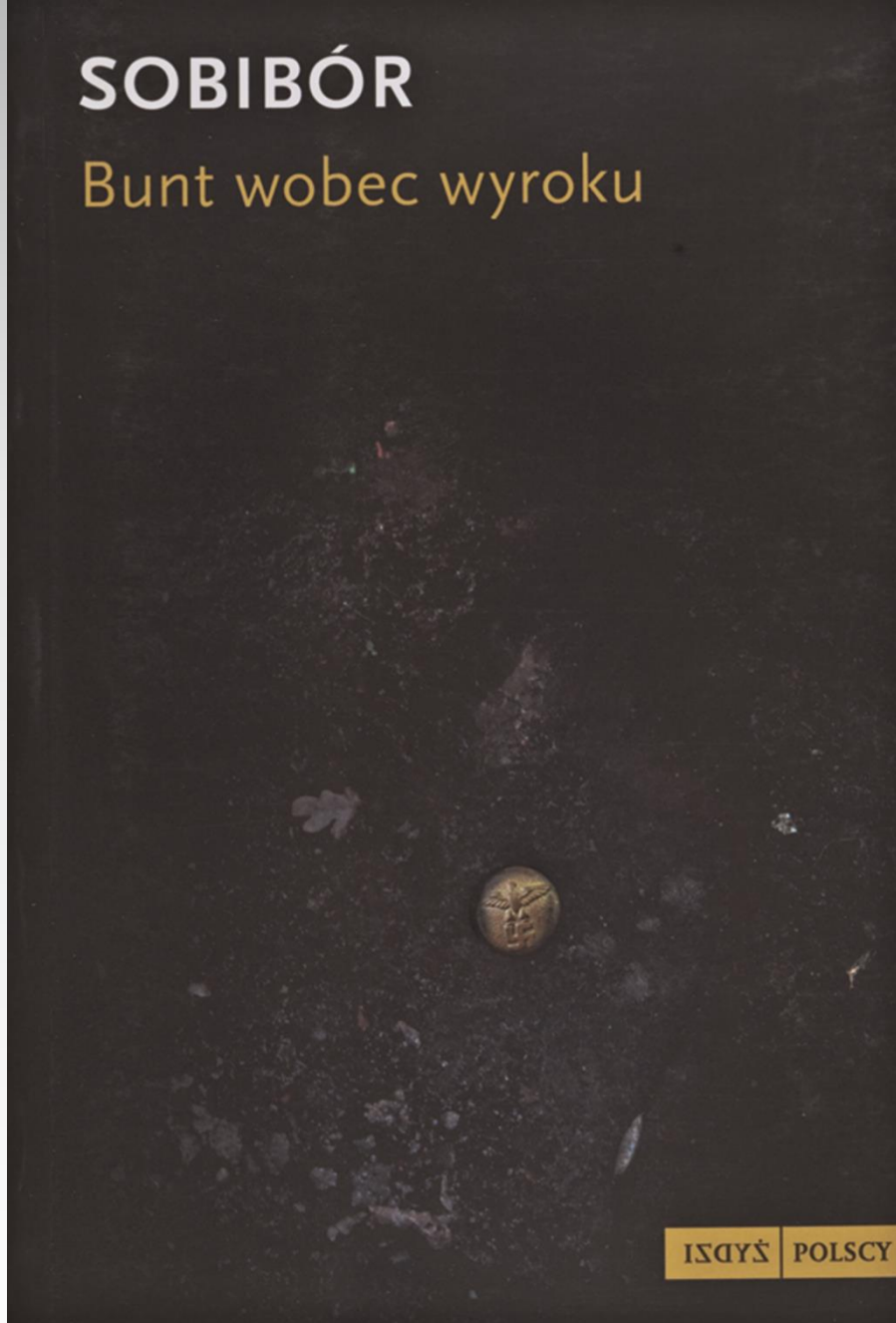
Warszawa 2009

MARCELI STARK

SOBIBÓR

Bunt wobec wyroku

ISDYŚ POLSCY

HERMANN LANGBEIN

AUSCHWITZ PRZED SĄDEM

PROCES WE FRANKFURCIE NAD MENEM 1963–1965

DOKUMENTACJA

WROCŁAW-WARSZAWA-OŚWIĘCIM 2011

WOKÓŁ JEDWABNEGO

STUDIA

Tom I

WARSZAWA 2002

WOKÓŁ JEDWABNEGO

DOKUMENTY

Tom II

WARSZAWA 2002

**REJESTR FAKTÓW REPRESJI NA OBYWATELACH
POLSKICH ZA POMOC LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ
W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ**

Instytut
Studiów
Strategicznych

Polacy ratujący Żydów
w czasie Zagłady
Przywracanie
pamięci

Poles
who rescued Jews
during the Holocaust
Recalling Forgotten
History

MINISTERSTWO SPRAW
ZAGRANICZNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF THE REPUBLIC OF POLAND

WARSZAWA
GRUDZIEŃ
2016 R.

WARSAW
DECEMBER
2016

KANCELARIA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
MUZEUM HISTORII ŻYDÓW POLSKICH POLIN
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

CHANCELLERY OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF POLAND
POLIN MUSEUM OF THE HISTORY OF POLISH JEWS
INSTITUTE OF NATIONAL REMEMBRANCE

ELITY I PRZEDSTAWICIELE SPOŁECZNOŚCI ŻYDOWSKIEJ PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

Aby pamięć przetrwała

Dziedzictwo
totalitaryzmu
w Europie

ZBIÓR TEKSTÓW DLA UCZNIÓW SZKÓŁ ŚREDNICH
Z CAŁEJ EUROPY

POD REDAKCJĄ GILLIAN PURVES

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

PUBLIKACJE ODDZIAŁÓW IPN

 Ewa Rogalewska

Getto białostockie.

Doświadczenie Zagłady
– świadectwa literatury i życia

IPN Białystok

Judenviertel:

D

Kontrollnummer K / 381 / 4

Wohnort: Bendsburg

PROJEKTOWA
H. CERNYCH
ARTYSTYCZNE
SŁOWO

Kryske Chana Ajdla Sara

Name:

15.8.1936

Geboren:

Gutstr. 40

Anschrift:

Aleksandra Namysło

ZANIM NADESZŁA ZAGŁADA...

POŁOŻENIE LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ
W ZAGŁĘBIU DĄBROWSKIM W OKRESIE OKUPACJI NIEMIECKIEJ

BEFORE THE HOLOCAUST CAME...

THE SITUATION OF JEWS IN ZAGLEMBIE
DURING THE GERMAN OCCUPATION

Żydowski
Instytut
Historyczny

T/0261.

ZAGŁADA ŻYDÓW ZAGŁĘBIOWSKICH

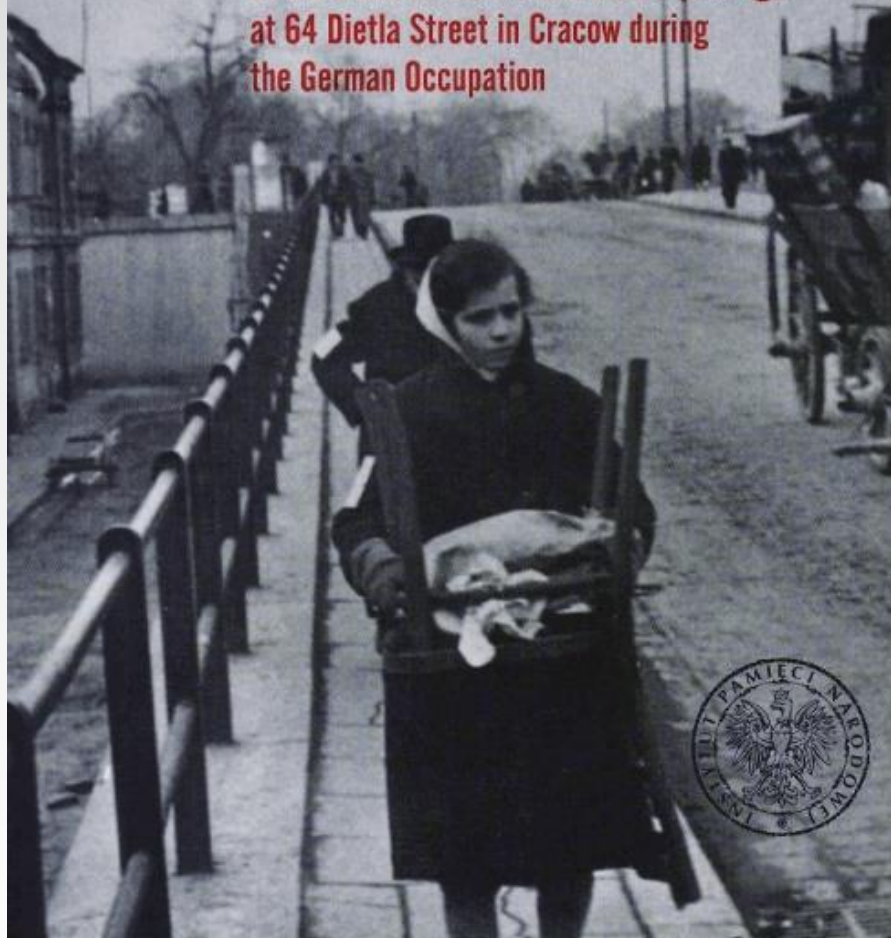
Martyna Grądzka

Przerwane dzieciństwo Losy dzieci

Żydowskiego Domu Sierot przy ul. Dietla 64
w Krakowie podczas okupacji niemieckiej

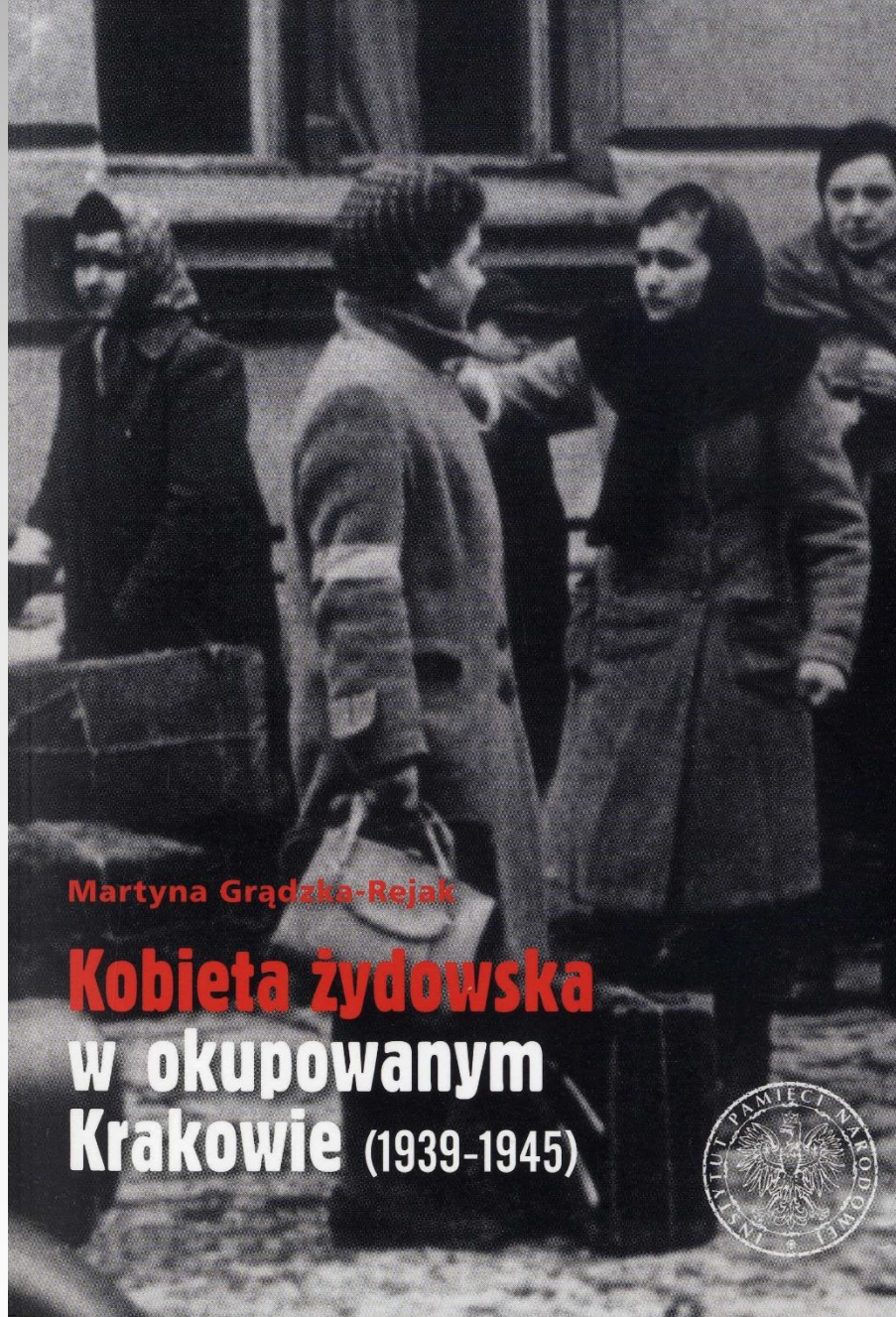
A Broken Childhood The Fate

of the Children from the Jewish Orphanage
at 64 Dietla Street in Cracow during
the German Occupation

Martyna Grądzka-Rejak

Kobieta żydowska
w okupowanym
Krakowie (1939-1945)

Elżbieta Rączy

**Zagłada
żydowskiej ludności Holandii
w KL Auschwitz-Birkenau
w latach 1942-1945**

Wydawnictwo
Exemplum

Poznań – Rzeszów 2013

Ryszard Kotarba

NIEMIECKI OBÓZ W PŁASZOWIE 1942–1945

WARSZAWA – KRAKÓW 2009

Ryszard Kotarba

NIEMIECKI OBÓZ W PŁASZOWIE 1942–1945

PRZEWODNIK HISTORYCZNY

Zawiera
mapę z trasą
zwiedzania

Ryszard Kotarba

A HISTORICAL GUIDE TO THE GERMAN CAMP IN PŁASZÓW 1942–1945

A map with
a visiting route
inside

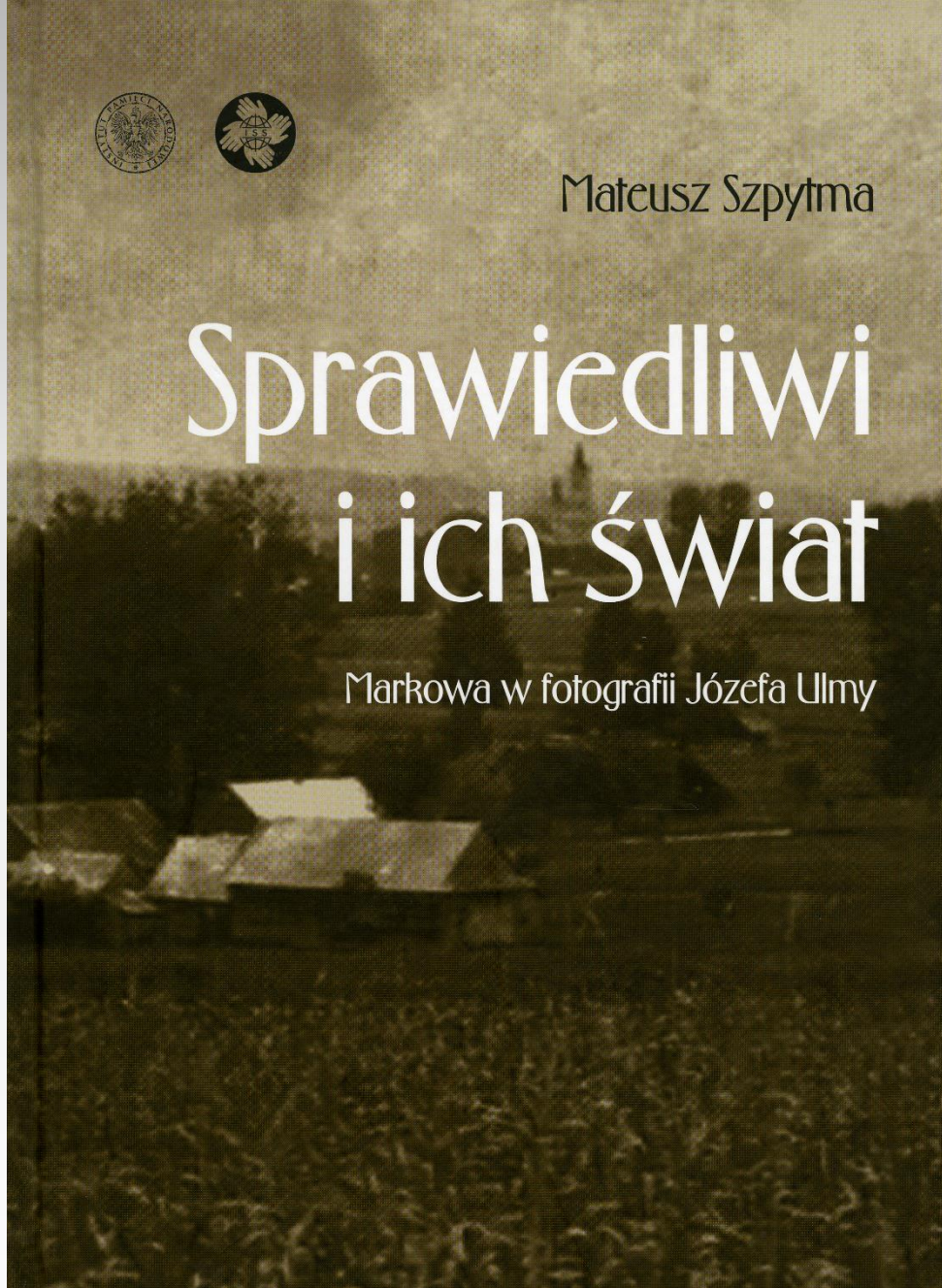

Mateusz Szpytma

Sprawiedliwi i ich świat

Markowa w fotografii Józefa Ulmy

Z przeszłości Żydów polskich

Polityka - gospodarka -
kultura - społeczeństwo

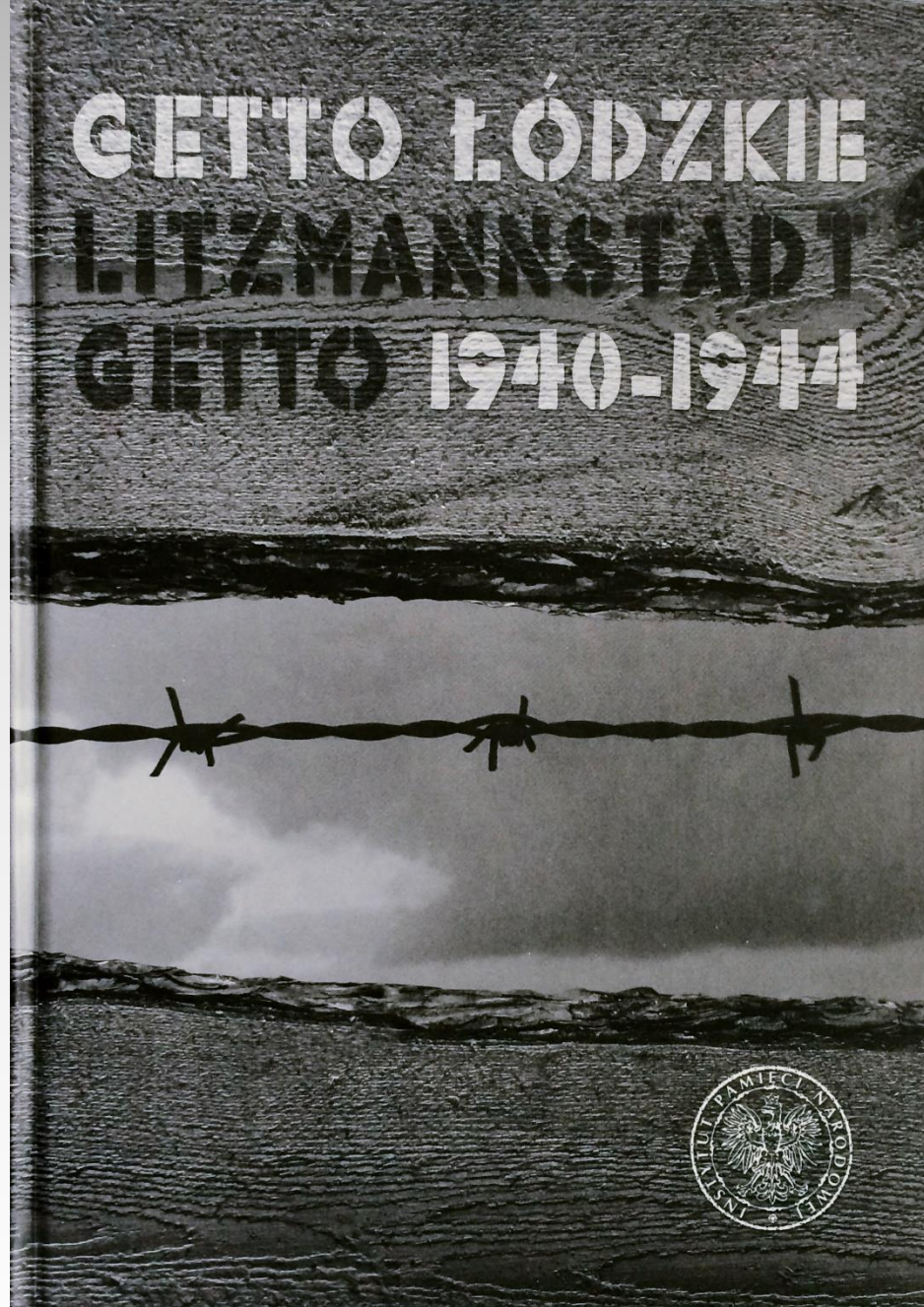
ADAM PUŁAWSKI
W OBLICZU ZAGŁADY

1942

I^{Lublin}
PN

PUBLIKACJE
ODDZIAŁÓW
IPN

GETTO ŁÓDZKIE LITZMANNSTADT GETTO 1940-1944

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

ADAM SITAREK

OTOCZONE DRUTEM PAŃSTWO

PUBLIKACJE
ODDZIAŁÓW
IPN

EPUB
MOBI
PDF

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

ADAM SITAREK

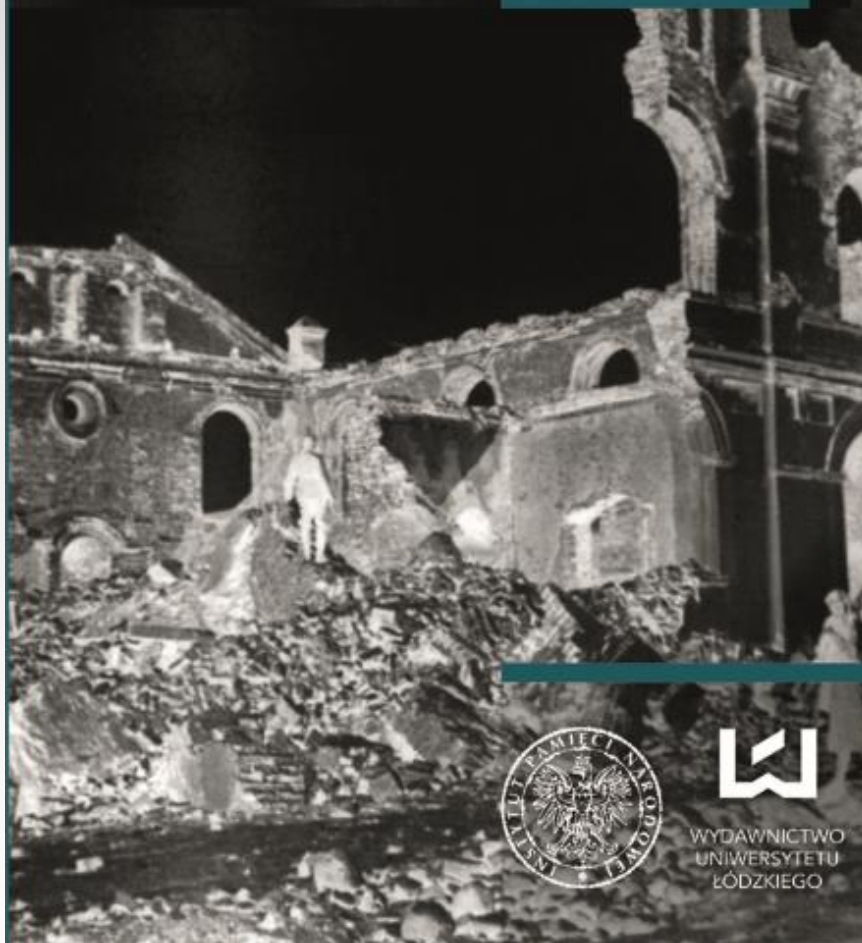
WIRE BOUND STATE

ŁÓDŹ
POD OKUPACJĄ
1939–1945

ZAGŁADA
ŻYDÓW
NA POLSKIEJ
PROWINCJI

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

PUBLIKACJE
ODDZIAŁÓW
IPN

ARCHEOLOGIA
TOTALITARYZMU
ŚLADY REPRESJI 1939-1956

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

PUBLIKACJE
ODDZIAŁÓW
IPN

Z dziejów stosunków
polsko-żydowskich
w XX wieku

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

Jacek Chrobaczyński

Dramatyczny rok 1943

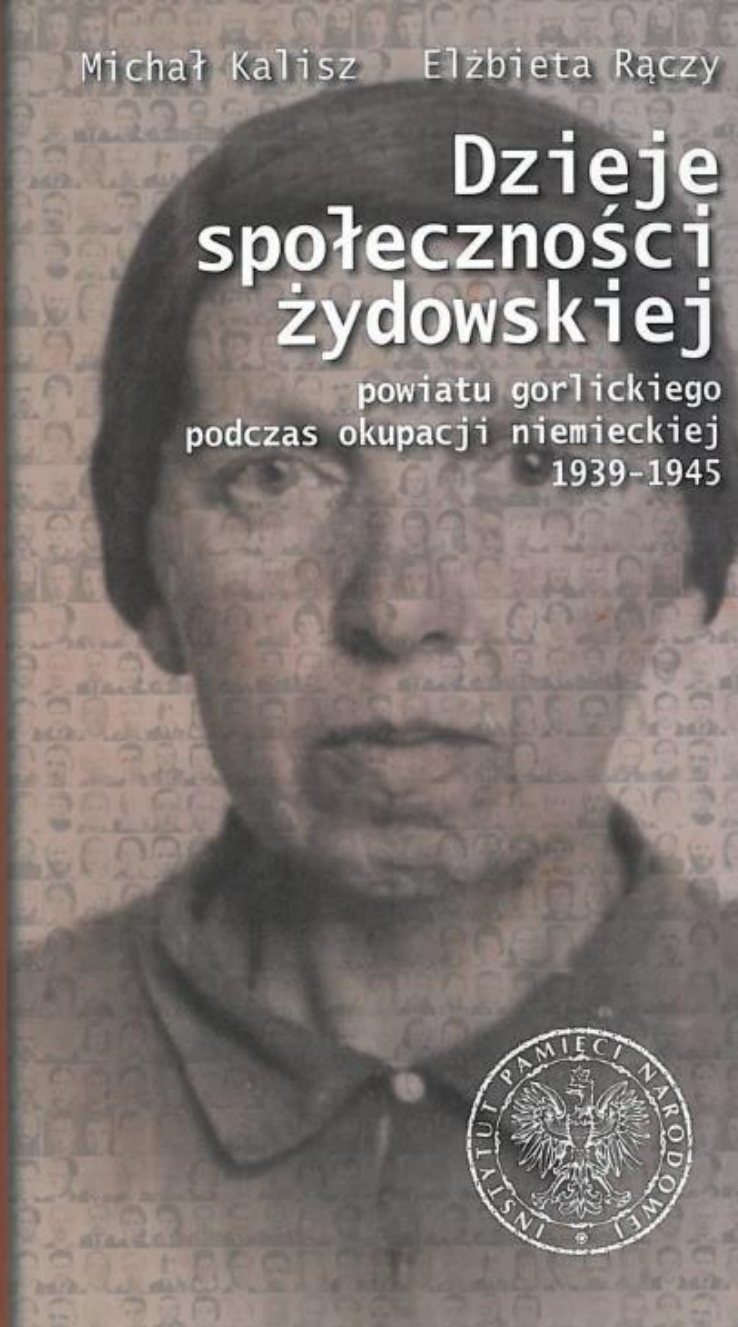
Postawy i zachowania
społeczeństwa polskiego
w rozstrzygającym roku
II wojny światowej

Michał Kalisz Elżbieta Rączy

Dzieje społeczności żydowskiej

powiatu gorlickiego
podczas okupacji niemieckiej
1939–1945

Elżbieta Rączy

Zagłada Żydów
w dystrykcie krakowskim
w latach 1939–1945

PUBLIKACJE
ODDZIAŁÓW
IPN

**Zagłada Żydów
na Rzeszowszczyźnie
Album pamięci**

**Extermination of Jews
in the Rzeszów Region
Album of Remembrance**

I N S T Y T U T P A M I Ę C I N A R O D O W E J

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

Jafa Wallach
Gorzka wolność

NARÓD W NIEWOLI

Z ARCHIWÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ

„Jak ci się uda uratować, pamiętaj”.

**Relacje „Sprawiedliwych”
i o „Sprawiedliwych”
z województwa
zachodniopomorskiego**

IPN Szczecin

PERIODYKI IPN

cena 8 zł (w tym 5% VAT)
NR 6 (139) • CZERWIEC 2017

Dodatek DVD: film o Żydówce ocalonej przez Polaków

BIULETYN IPN

PISMO O NAJNOWSZEJ HISTORII POLSKI

Einsatz Reinhardt
Zagłada Żydów

Sarenka z Mauthausen • Piekło po niemiecku według Pileckiego

cena 8 zł (w tym 5% VAT)
NR 1-2 (146-147)
styczeń-luty 2018

Filmy DVD: *Z Jarosławia do Auschwitz* i *Emisariusz kardynała*

BIULETYN IPN

PISMO O NAJNOWSZEJ HISTORII POLSKI

Niemcy ludziom zgotowali ten los

PERIODYKI
IPN

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

NR 3 (98)
marzec
2009

DODATEK: PŁYTA DVD Z FILMAMI

- DRUGA PRAWDA
- ELŻBIETA ZAWACKA –
– MIAŁAM SZCZĘŚLIWE ŻYCIE

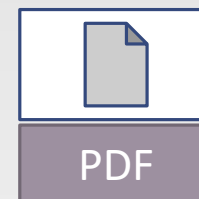
BIULETYN

INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

numer indeksu 374431
nakład 10000 egz.
cena 7,50 zł (w tym 0% VAT)

Ginęli, ratując Żydów

BIULETYN IPN

nr 4 (371)/2015

PERIODYKI
IPN

pamięć.pl

Podhalańcy pod Narwikiem

Młodzież kontra władza

**Listy z Kozielska
i Starobielska**

Cena 6 zł (5% VAT)

ISSN 2084-7314

numer indeksu 284

nakład 11 500 egz.

Dodatek specjalny:
żonkil – symbol
pamięci o powstaniu
w getcie warszawskim

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

BIULETYN IPN

nr 4 (13)/2013

pamięć.pl

PERIODYKI
IPN

PPR-owskie kłamstwa o Katyniu

Powstanie w getcie warszawskim

Cel: Obergruppenführer Krüger

Cena 6 zł (5% VAT)

ISSN 2084-7314

numer indeksu 284521
nakład 9500 egz.

Dodatek specjalny:
płyta z filmem *Prywatne
śledztwo majora Zakirova*
i wyborem dokumentów
Mord katyński

PDF

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej. Publikacje IPN 2000–2018

DODATKI DO PRASY

10 GRUDNIA 2017 | BEZPŁATNY DODATEK DO „GOŚCIA NIEDZIELNEGO”

FENOMEN „ŻEGOTY”

75. ROCZNICA POWSTANIA RADY POMOCY ŻYDOM

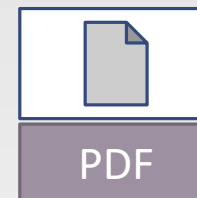
GOŚĆ
NIEDZIELNY

www.ipn.gov.pl

ISSN 0157-7604 • Y 5004 C NR INDEKSU 339424

www.gosc.pl

Narodowy Dzień Pamięci Polaków Ratujących Żydów

Dodatek przygotowany
we współpracy merytorycznejINSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Dr Jarosław Szarek, prezes IPN:
Czcijmy Narodowy Dzień
Pamięci Polaków Ratujących Żydów

„Suwerenna Polska, chcąc uczcić pamięć milionów ofiar Zagłady i rodaków, którzy spieszili im na ratunek, czuje się zobowiązana do strzeżenia prawdy o tym, co zdarzyło się podczas okupacji naszego kraju przez hitlerowską III Rzeszę” – to fragment uzasadnienia ustawy, na mocy której w tym roku 24 marca obchodziliśmy poraz pierwszy Narodowy Dzień Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką. Zgodnie z zasadą judaizmu, „Jeśli człowiek niszczy jedno życie, to jest tak, jak gdyby zniszczył cały świat. A jeśli człowiek ratuje jedno życie, to jest tak, jak gdyby uratował cały świat”. Dlatego kiedy świat uczył się żyć z traumą Zagłady wśród pytań, jak mogło dojść do tak wielkiej zbrodni, nadszedł burzliwy historycy, o tych, którzy mimo zagrożenia, wyciągali dłoń do prześladowanych Żydów, zapewniając im schronienie, pomagając w ucieczce i iność, pomoc na wieloletnich sposobach.

Przypoki wspierania ludności żydowskiej były przytaczane zaraz po wojnie, lecz ginęły w gąszczu przenajgłówniej relacji na temat zbrodni. Trudno określić, kiedy użyto po raz pierwszy słowa „Sprawiedliwi” w odniesieniu do osoby pomagającej Żydom. Oficjalnie

używane jest od 1963 roku. Od tego czasu nadanie tytułu „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” możliwe jest po uznaniu przez Komisję, że osoba uratowana była Żydem, a ratujący nie, a udzielenie pomocy nie wiązało się z jakimkolwiek wynagrodzeniem. Wśród Sprawiedliwych wśród Narodów Świata największą grupę stanowią Polacy. Jest ich niemal siedem tysięcy.

Instytut Pamięci Narodowej test działa na rzecz upamiętnienia Polaków, którzy pomagali prześladowanym Żydom. Oprócz publikacji i badań naukowych powstały liczne wystawy, wśród których należy wymienić przede wszystkim ekspozycję „Zagłada – Rada Pomocy Żydom”. Te organizacje, w 75. rocznicę jej utworzenia, IPN wraz z Poczta Polska upamiętnił specjalną kartą pocztową. Naukowcy z IPN włączają się w inne przedsięwzięcia, przykładem takich działań jest Muzeum w Markowej, w którym wystawa w dużej mierze oparta została na badaniach historyków z IPN.

24 marca 1944 r. Józef i Wiktoria Ulmowie, a także sześcioletni ich dzieci, zostali zamordowani przez Niemców za ukrywanie dwóch rodzin żydowskich. Ich postawa i męczeństwo stały się przykładem gotowości niesienia pomocy prześladowanym bez względu na konsekwencje. Takich postaci było więcej. Niedawno mówili w imieniu prezydenta Polski wręczając Pani Marii Rosławskiej Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. Jej historia jest dowodem na to, że wielu naszych rodaków gotowych było przedstawić się złu. Zachęca nas też do postawienia pytania, ilu z nas zaryzykowałoby nie tylko własne życie, ale także życie całej rodziny, najbliższych sąsiadów czy wręcz całej społeczności...?

Komandoria Człowieczeństwa

dr Dorota Łuczyszka-Kolita,
naczelnik Delegatury IPN w Krakowie

W ybuch II wojny światowej w 1939 roku zmienił nieodwracalnie oblicze świata. Czas, w którym wypadło życie narodowi okupowanemu przez Niemców, opowiada nam o chaosie, o głodzie, o rzeziach i brodniarach, o okrutnej niesprawiedliwości i rozpacz. Polska znalazła się w klęsce dwóch totalitaryzmów, niemieckiego nazizmu i sowieckiego komunizmu. Hitler wyznaczył sobie za cel przekształcenie Europy Wschodniej w rasiistowskie imperium, gdzie „podchudzie rasy słowiańskiej” będą pracować dla germańskiego Herenvolku, a „żydowskimi i czarnymi” zostanie całkowicie wyeliminowane. Z kolei Stalin, umacniając przez mocą swoją totalitarną władzę, sięgnął po gigantyczne oszustwo, czyniąc z siebie bohatera o „dobro” wszystkich narodów świata. W imię takiej ideologii zabijał „wrogów klasowych”.

Oprócz Polaków przeciwko najeźdźcom trwał przez cały okres wojny, pomimo gigantycznych skali represji. W Polsce szacuje się, że pod okupacją niemiecką zginęło ok. 6 mln polskich obywateli, w tym 2,7 do 2,9 mln polskich Żydów. Natomiast okupowanej Polski, w oczyma wielu Europejczyków, wszelkie działania polegające na pomocy Żydom były zagrożo-

żone karą śmierci. Pomimo tak rygorystycznych praw, nie udało się Polakom zdecydować się na ten akt człowieczeństwa. W niezwykły sposób opisał sytuację ludzi szukających pomocy i tych, którzy o tę pomoc proszono, Symon Dubner w książce pt. „Jas Sprawiedliwych. Karta z dzieł ratownictwa Żydów w okupowanej Polsce”. „Gdy w nocy do okna chłopięcej chary zapukał niemiecki Żyd, wraz z nim zapukał problem żydowski owoch lat, z całym spłotem implikacji, ryzyka, niebezpieczeństwa, wraz z koniecznością powzięcia decyzji. I związana z tym rozterka duchowa. Zazwyczaj prosi o pomoc, o byleży strawy, o kłaskę chwały, aby ogłosić się ciętym łacie. Gdy trafia na cieplejszy błysk oczu, czuwalne słowo, prosi, by pozwolono mu kilka dni pobytu – i pojawia się odjedzie. Chłop słyszy przez płacz, niemi, jak zaragować? Złaził się o sprawę, że do jego okna zapukał problem moralny, problem człowieka, któremu odmówiono człowieczeństwa, zapukało wielkie zagadnienie humanitarne.

Problem odwieczny, będnący udziałem tysięcy pokoleń: problem chwilowej przewagi zła, problem skąpczego i prośbiadawego. W takiej chwili przed człowiekiem staje konieczność sprawdzenia siebie, skonfrontowania swej postawy z nakazem moralnym. Ryzyko związane z opowiedzeniem się po stronie dobra – po stronie skąpczego – było zawsze wielkie. Jednak w latach 1939-1945

rozmiarzy tego ryzyka były nierównie wielkie. Wydało się, że ogólnie rzecz biorąc, istniały cztery możliwości rozwiązania takiego dyktanda: pierwsza – to zgodnie z narzuconym przez najeźdźcę okupacyjnym „prawem”, wydać Żyda w ręce oprawców, co równało się skazaniu go na śmierć; druga – nie wydać, lecz nie udzielić pomocy; trzecia – udzielić mu dożnej pomocy; czwarta – „zapiekować się i udzielić schronienia na czas dłuższy”. Polskim symbolem tej ostatniej postawy stała się rodzina Ulmów z Markowej, która zapłaciła życiem za pomoc Żydom. Oprócz indywidualnych akcji pomocowych istniały zorganizowane formy nienisienia przez Polaków pomocy Żydom. Konspiracyjne władze polskie były jedynymi w Europie, które powołały i wyszły na światło dzienne. Chłop słyszy przez płacz, niemi, jak zaragować? Złaził się o sprawę, że do jego okna zapukał problem moralny, problem człowieka, któremu odmówiono człowieczeństwa, zapukało wielkie zagadnienie humanitarne.

Łosy wojny nie szczędziły narodów, jednostek. Dobry zle doświadczenia są nieodłącznym do dzisiaj elementem ich pamięci. Jak podaje profesor Aleksander Skotnicki, „Leon Berenson, wybitny sędzia, obrotnik w licznych procesach politycznych, agnł w getcie warszawskim 22 kwietnia 1943 roku. W swoim testamentie pozostawił polecenie, aby po wojnie Żydzi wnieśli pomnik wdzięczności Polakom, którzy przetrwali do getta żywność. Pomnik miał mieć kształt bochenka chleba stojącego na marmurowym postumencie

„Z kolei słynny historyk getta Emanuel Ringelblum zapisał, żeby w przyszłej Polsce nagradzać także działania „Ordere za humanitaryzm”. Julian Aleksandrowicz, wielki krakowski uczony, apłował do rządu Izraela o utworzenie Kapituły dla „Komandori Człowieczeństwa, która nagradza by Ludzi Prawdziwych za heroiczne decyzje o pomocy zagrożonym, mimo groźbego ze strony okupanta niebezpieczeństwa”.

Może warto dziś zwrócić więcej uwagi na ten głęboko humanitarny aspekt ich wspomnień. Julian Aleksandrowicz pisał w 1961 r. do szefa rządu państwa Izrael, w przedmowa do procesu Eichmanna, w następujący sposób: „[...] Piętnowanie zła zyska na swym ciężarze, o ile dokona się go na tle nagażania istniejących w ludzkiej naturze humanistycznych, a więc szlachetności, dobra, gotowości do ofiar, w imię najszlachetniejszych ludzkich kryteriów [...]” (cyt. „Nasza Gmina” 09. 2013).

W 1963 roku rząd Izraela podjął decyzję o utworzeniu medalu dla „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”, którym do dziś odznaczono ponad 25 000 ludzi. Być może Aleksandrowicz ma swoją udział w powstaniu tego medalu, tego nie wiemy, ale wiemy na pewno, że jego głęboka humanistyczność na myśl wyrosła z pamięci o stosunku człowieka do człowieka, wyrażającego się życiowością, a nawet heroiczną pomocą, jaką udzielił mocniejszy – słabszemu.

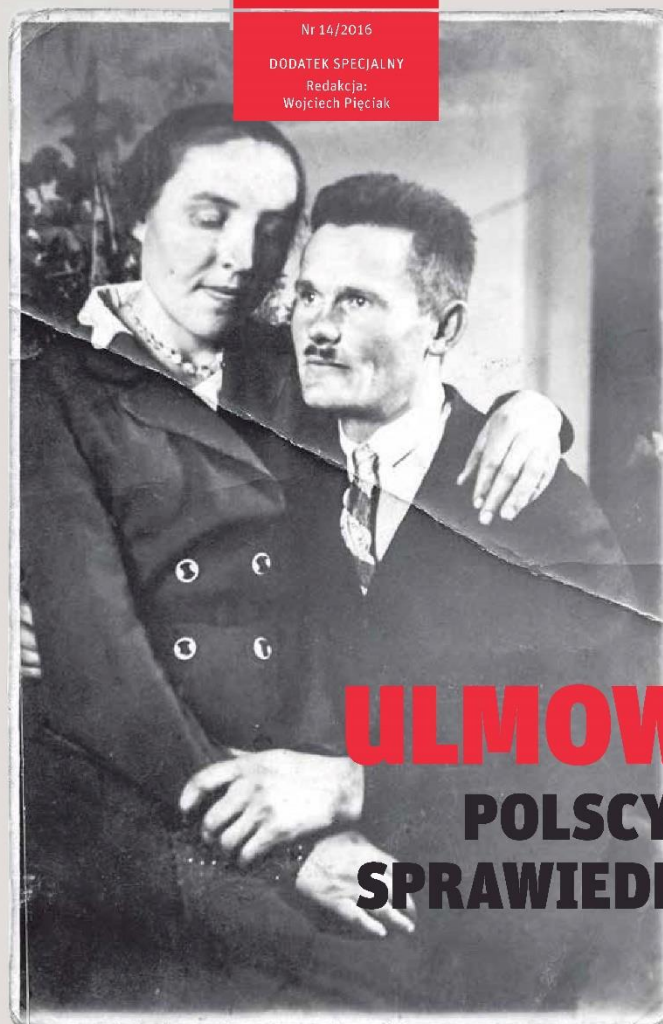
TYGODNIK
POWSZECHNY

Nr 14/2016

DODATEK SPECJALNY

Redakcja:
Wojciech Pięciak

Publika. Instytut. Stud. i. Strateg. i. N. i. O. i.

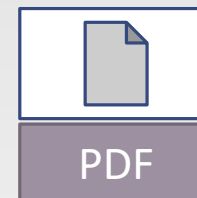
ULMOWIE POLSCY SPRAWIEDLIWI

Wiktoria i Józef Ulmowie

Dodatek ukazuje się we współpracy
z Instytutem Pamięci Narodowej

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Wiktoria Ulma w ciąży z sześciorgiem dzieci. Na zdjęciu widocznego z tyłu domu rodzina Ulmów ukrywała ósmioro Żydów. Wszyscy – Polacy i Żydzi – zostali zamordowani przez Niemców 23 marca 1944 roku.

GRZEGORZ
BERLEDT

Odwaga i uczciwość

Dokonane przez Trzecią Rzeszę ludobójstwo, którego ofiarą padli Żydzi, ponadczasowy i nieistotny dla skali Zagłady kandydaci Żydzi, który znalazł się na terenach kontrolowanych przez Niemcy. To, że ten cel nie został osiągnięty, wynika w pierwszym kolejnym z pokonania Trzeciej Rzeszy przez aliantów. Ale w pewnym stopniu przyczyniło się do tego ludzie, którzy mimo powszechnego terroru nie ulegli się ani głównym architektom, administratorom, i wykonawcom zbrodni, ani ich lokalnych współpracowników. Przy tym ówczesne tysiące niemieckich okupowanej Europy w kolaborację z Niemcami nigdy nie powinno przebiegać łatwo, że to przedstawiciele niemieckiego państwa nie tylko zgładzili przeważającą część ulicy, ale w jego imieniu dokonywali wczesnej instytucjonalnego na bruku majątku i owych rólweli celi pracy ludności żydowskiej.

Od pierwszych dni obecności armii niemieckiej na nowo zdobytych terenach hitlerowcy starali się odforsować oraz innym grupom miejscowej ludności, że w stosunku do Żydów stosuje się wyjątkowo łagodne prawa, a władzę okupacyjną przezwyciężają na ich tryb kłopotliwych i sprzyjających potrzebujących jednak sobie główną rolę w

stwierdzenia harmonogramu i form działań antyżydowskich.

Uważano na śmierć stała się na kilka lat zaskakującym odwróceniem losu: Żydzi, którzy byli zagnani przez nie między niemieckimi. Poza Żydami i Cyganami to Polacy, Białorusini i Ukraińcy ponieśli z powodu niemieckiego terroru największe straty osobowe w stosunku do ogólnej wielkości narodowych zbiorowości. Sytuacja stała się jaśniejsza z zarządzenia mówiącego o niewyłączaniu Żydów z niemieckich okupacyjnych zakładów i zakładów ale są ciężkimi pogromkami. Potencjał to los dziesiątków tysięcy ludzi rozstrzelanych i powieszonych na łańcuchach i piaszczystych miast i miasteczek czy spalonych żywcem w swoich chatkach. Podkreślenie jak wielu tysięcy osadzonych w więzieniach, obozach karnych i koncentracyjnych. Za pomocą Żydów groziły represje wobec kary i represje, a w Polsce karawaność (okupacji) i ludności żydowskiej i majątku. Krewiniom odlicza i błądził osoby, czyli ich instytucjami, powołując represje spadły też na członków rodziny, których nie zamordowano lub uwieczniono.

Mimo masowego, codziennego terroru tysiące ludzi zdecydowało się było nieść pomoc. Tym, którzy zostali skazani na śmierć przez okupację z całą swoją sprawnością podjęło im się. W przeważającej części czynili to na własną rękę, zorganizowaną

niezrównoważoną pomoc świadczyli na ich Polacy. Podziemie powołało Rękę Pomocy Żydom (Kysym / Żegota), która od 1942 do 1945. W założym intencje jako akcja pomocowa nie trwała tak długo. Do początku 2014 r. około 55 tysięcy osób zostało uhonorowanych przez Izraelski Instytut Yad Vashem tytułem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, którzy upamiętniają ludzi niesących bezinteresowną pomoc ofiarom Zagłady. Jest wśród nich około sześć i pół tysiąca Polaków – a także dwa i pół tysiąca Ukraińców, sześćsetni Białorusini, około czterystu Polacy Holendrowie.

Wskazanie ich nie odwołuje się do pomocy świadczonej Żydom przez narody europejskie. Paradoxiem pokazuje natomiast różnicę między warunkami niemieckiej okupacji na Zachodzie i w Europie Środkowo-Wschodniej oraz skłonności niemieckich Darmy Zachodniej w dokumentowaniu faktów pomocy.

Na terenie okupowanej Polski i krajów położonych na wschód od niemieckich przebiegających granic wykrycia faktu udzielania pomocy było często szerszymi się dotarł na agencję wykonawczą przez niemieckie formacje policyjne lub żołnierzy i policję pomocniczych. Tak działało się szczególnie na wschodzie, gdzie było zabójstw Żydów i ich opiekunów, od 1942 do 1944 lub 1945

now, ale też chcieli nastąpić pozostawili ich represji. O szerszym mogli mówić ci, którzy wspierali Żydów, którzy zostali skazani na podważenie wolności i skierowani do więzień lub obozów koncentracyjnych. Miał szanse dotrzeć do końca okupacji.

Trzecia Rzesza była nie tylko wrogiem i uciążliwym dla pomocy, ale również wszechkimi dostępnymi środkami. Jedynymi warunkami nie skłaniającymi, innych zachowań. W obu wymiarach jej działalności przynosiła określone efekty.

Z jednej strony, zmniejszając ocenę po trzeć, przyspieszając, wzmocniła się z osobami, które nie uderzyły żadnej pomocy, a czasem wręcz były zagrożeniem. Wiele innych było zbyt przestawionych, aby darować coś więcej niż odrębnie żywności i kłopotliwie schronienia. Ci ostatni pozostają bezimienni, chociaż byli ich tysiące; również im groziła kara śmierci.

W zdecydowanych Sprawiedliwych nie ma na ogół tych, którzy zgagnili wraz z zagonowanymi Żydami. Po wojnie nie miał to świadczących o ich uciążliwych pomocy przez dłuższy okres, nie mający nawet przez wiele miesięcy, od 1942 do 1944 lub 1945

robu. Ale nie zawsze i ich nawiązała trzynaście wieńców uhonorowanych bohaterów, na przykład dlatego, że zmarli, zanim przyspójniła ich przyznania tytułu „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”. O stosunkowo niewielkiej liczbie uhonorowanych spośród mieszkańców dzisiejszej Białorusi i Ukrainy decydowała skala pomocy i historycznej ludności wielkiej, a więc zagłada ratowanych jak i innych Żydów, oraz nieumozżliwość prowadzenia przez dokumentację w swoich realiach. Sprawiedliwi udzielali więc wsparcia innym, obywateli społecznych zabitych przez „Jeszcze więcej niemieckich okupantów”. A dziś nie ma już czego śledzić, który mógłby opowiedzieć o ich wydarzeniach, nie mówiąc o dokumentach.

Choć ujął więcej osób, które na to zastąpił, godnie najwyższego umiana dzieło pracowników Instytutu Yad Vashem, musi być wspierane przez innych historyków, którzy z tysiący zachowanych świadectw wydobędzie opowieści o tych, którzy wbrew okupantom i kolaborantom i mimo śmierci niegdyś niebezpieczeństwa, narazili życie, aby uratować niewinne ofiary skazane na śmierć.

Polacy i Żydzi, którzy pomagali Żydom, nie byli bohaterami. Byli ludźmi, którzy pomagali Żydom, nie byli bohaterami. Byli ludźmi, którzy pomagali Żydom, nie byli bohaterami.

Życie za życie

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Dodatek powstał we współpracy z IPN i NCK

Środa 17 września 2008

Biata plamy

kojarzyny najczęściej z obszarami dziejów, które nie zostały dostatecznie zbadane ani opisane. Na ogół bywało to skutkiem politycznej interwencji; na przykład władze komunistyczne – i sowieckie, i polskie – zasłona potęgowego milczenia, albo też jeszcze gorszego kłamstwa, przykrywały układ lub bunt – Mołotow, napaszc ZSRR na Polskę, mord katyński. Uważano jednak przez pół wieków z polą swinstwa białą plamą pozostawiała śmierć Polaków zabijanych przez Niemców za pomoc niczoną żyć dom – trudno wydmuchać.

[illegible]

Elektem była niewiedza polskiego społeczeństwa o tym wątku jego tradycji, z którego mogło być durnie. Ignorancja kręgów opiniotwórczych na Zachodzie, które chętnie używały stereotypów Polaka antysemitę, „polskich obozów śmierci”, „współpodobiedziadłość” z hitlerowcami za mordowanie Żydów. Wreszcie – nader szczupły stan badań. Do tej pory nie ustalono nawet wiarygodnej liczby Polaków, którzy ponieśli śmierć za życie żydowskich współpatriotów, a dziesiątki lat, jakie upłynęły od Zagłady, ustalenie takie czynią niezmierznie zadaniem.

Dlatego tak ważny jest projekt „Życie za życie”, który prowadzi Instytut Pamięci Narodowej i Narodowe Centrum Kultury (szkółki organizacyjne na str. 8). Owe mu przetęgi, przedsięwzięciu wypielniając białą plamę na szarych dziejach w ich najbardziej heroicznej postaci, poświęcamy ten dodatek.

—*Michael Rosenfeld*

• **Spaleni
żywem
6 grudnia
1942 r.**
w Ciepeliowie
przez oddział
Waffen-SS
za to, że
ukrywali
Żydów;
Janina,
Bronisława,
Henryk,
Sreńfan,
Zofia
(za sżybą),
Adam,
Tadeusz
Kowalscy

Pamięci Polaków, którzy narażali życie, by ratować Żydów

Akcja społeczno-edukacyjna Instytutu Pamięi Narodowej i Narodowego Centrum Kultury

Projekt „Życie za życie”, realizowany przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Narodowe Centrum Kultury, ma upowszechnić wiedzę na temat Polaków, którzy narażali życie, ratując Żydów w latach II wojny światowej.

W ramach naszego projektu planujemy wydanie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli. Ma on służyć jako pomoc w przedstawianiu tego wieloletniego

tematu w szkole. Częścią projektu będą także billboardy, plakaty, filmy dokumentalne oraz spoty telewizyjne poświęcone osobom, które zginęły, niosąc pomoc ludności żydowskiej. Niżej wkładka stanowi integralną część projektu i jest jego załącznikiem. Na stronie NCKI IPN została uruchomiona strona internetowa (www.zyczenie.pl). Ukazując się też publikacje poświęcone tej tematyce w ramach serii IPN „Kto ratuje kogo”.

Celem projektu jest również upamiętnienie tych często zapomnianych bohaterów. Wapiera my działania Komitetu dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów, który wystąpił z inicjatywą budowy innych tablic pamiątki, który powinien stać na placu Grzybowskim w Warszawie.

Jeśli znacie Państwo przypadki osób pomagających Żydom w czasie II wojny światowej, szczególnie tych, które były za swoją działalność poddane represjom, pomóż w upowszechnieniu tej wiedzy, zgłaszając to organizatorom projektu. Naszym celem jest upamiętnienie ludzi, którzy z odwagą i poświęceniem ratowali

Wspólnie możemy ocalić
pamięć o polskich bohaterach.

Narodowe Centrum Kultury
Krzysztof Dudek
Dyrektor NCK
Krzysztof Dudek
Biuro Edukacji Publicznej
Instytutu Pamięi Narodowej
prof. Jan Żaryn
Dyrektor BPP IPN

Garbner

Dodatek historyczny IPN
Nasz Dziennik 1/2008 (8)

Życie za życie – Sprawiedliwi przeciwko niemieckiemu i ukraińskiemu ludobójstwu

W comiesięcznym cyklu prezentującym badania Instytutu Pamięci Narodowej nad dziejami Polski z lat 1939–1956 ukazało się dotąd 7 numerów: „Zołnierze Wyklęci” (29.06.2007), „Zagłada Kresów” (27.07.2007), „Instalowanie systemu komunistycznego” (31.08.2007), „Drogi inteligencji w PRL” (28.09.2007), „Zbrodnie komunistów – pamiętajmy” (26.10.2007), „Kolaboranci Stalina i Hitlera” (30.11.2007), „Polskie Państwo Podziemne” (28.12.2007).

Pierwszy numer dodatku w roku 2008 poświęcamy ludziom, którzy będąc świadkami wojennego ludobójstwa, umieli mu się przeciwstawić. Głównie Polakom, którzy z narażeniem życia własnego i najbliższych ratowali Żydów skazanych na biologiczną likwidację przez niemieckich narodowych socjalistów. Ale zwracamy też uwagę, choć w znacznie skromniejszym zakresie, na zasługi Ukraińców, niosących pomoc polskim sąsiadom mordowanym przez ukraińskich nacjonalistów. Polecamy przywracające pamięć o sprawiedliwych książki, filmy, wystawy. Przypatrzmy budującą relację, której bohaterem jest ks. Julian Gołąb. Konfrontujemy wymowne biografie – haniebną i heroiczną: komunistycznego zbrodniarza – Salomona Morela, ocalonego z zagłady przez polskiego sąsiada, oraz prześladowanego przez komunistów działacza narodowego – Mirosława Ostromeckiego, którego rodzina ratowała Żydów.

Dr hab. Jan Żaryn

Instytut Yad Vashem w Jerozolimie uhonorował medalem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata” ponad 6 tys. Polaków. Liczba ta przedstawia jedynie wierzchołek góry lodowej wobec rzeczywistej skali zjawiska, jakim była pomoc niesiona Żydom przez Polaków w warunkach okupacji niemieckiej. W samej Warszawie wyszło z getta na stronę „aryjską” 25 tys. osób pochodzenia żydowskiego; w sumie według historyków na ziemiach okupowanych przez Niemców wojnę przeżyło co najmniej 50 tys. uratowanych Żydów, a szacunki sięgają na-

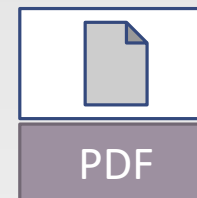

Projekt pomnika poświęconego Polakom niosącym pomoc Żydom w czasie okupacji niemieckiej. Z pnia ściętego „Drzewa Abrahama”, narodu wybranego przez Boga, wyrasta nowe Drzewo Życia uformowane z dłoni niosących pomoc i gałęzi w kształcie memory. Między arkadami kościoła Wszystkich Świętych a pomnikiem na placu Grzybowskim ustawione są kamienne tablice z wyrytymi nazwiskami sprawiedliwych Polaków. Autor: Maksymilian Biskupski (twórca monumentu Poległym i Pomordowanym na Wschodzie)

Życie za życie*

wet 120 tysięcy. Nie mogli oni przeżyć okupacji bez pomocy ze strony Polaków¹. Biorąc pod uwagę wielorakie trudności związane z konspiracyjnym charakterem przechowywania osób, których „zły wygląd” wskazywał jednoznacznie na ich pochodzenie, przyjmuje się, iż przeciętnie w uratowanie jednej osoby (rodziny) żydowskiej mogło być zaangażowanych od kilku do 20 Polaków.

Ciąg dalszy na s. II

PDF

Dodatek historyczny IPN
Nasz Dziennik 9/2008 (16)

Polacy i Żydzi – dobre sąsiedztwo

Julia Oparowska wskazuje otwory po pociskach niemieckiej żandarmarii w miejscu zastrzelenia jej męża Stanisława Oparowskiego, zabitego za udzielanie pomocy Żydom. Zdjęcie z 1968 roku

Wracamy do tematu ratowania Żydów przez Polaków podczas okupacji niemieckiej, który poruszałismy w numerze styczniowym dodatku *Życie za życie – Sprawiedliwi przeciwko niemieckiemu i ukraińskiemu ludobójstwu*. Dziś prezentujemy materiały z książki „Dobre sąsiedztwo” przygotowywanej do druku przez IPN. Wstęp do publikacji traktuje o trudnych relacjach polsko-żydowskich oraz informuje o najnowszych inicjatywach (badawczych i medialnych) mających na celu odkłamanie krzywdzącego stereotypu Polaka-antysemity, jaki do dziś rozpowszechnia antypolska propaganda. Oddajemy także głos bezpośrednim świadkom wydarzeń.

Dr hab. Jan Żaryn, IPN Centrala

Dobre sąsiedztwo

(fragment wstępu do książki przygotowywanej przez IPN)

Książka „Dobre sąsiedztwo” jest poświęcona pamięci prof. Tomasza Strzembosza, a składa się głównie z relacji nadsyłanych od końca XX wieku do Komitetu dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów. Analiza przechowywanego w Archiwum Akt Nowych zbioru liczącego obecnie ponad 860 teczek i co najmniej kilka tysięcy nazwisk świadczy o różnych formach niesienia pomocy w czasie II wojny światowej (od udzielania pomocy przez solidarny, pozytywny kontakt emocjonalny, przez incydentalną pomoc, np. w formie dostarczenia „Jednych” papierów, czy też – także zagrożone utratą życia – prowadzenie na rzecz uwięzionych w getcie dodatkowej działalności gospodarczej, aż po udzielanie schronienia we własnym gospodarstwie domowym oraz stałe pośrednictwo w rozmieszczaniu po domach i zakładach zagrożonych osób). Pomocy udzielali Polacy, obywatele II RP, w sposób zorganizowany i spontaniczny. Udzielali jej zarówno mieszkańcy wsi (ziemie, chłopcy), jak i większych miast (robotnicy i rodziny inteligentne), głównie z pobudek religijnych, patriotycznych, a także materialnych, niezależnie od własnych przekonań politycznych. Większość udzielających pomocy nie czyniła tego w ramach zorganizowanej działalności podziemnej w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego, choć często zdarzało się, że osoba udzielająca pomocy jednocześnie działała w konspiracji. Zbiór komitetowy nie odbiega zatem swą zawartością i charakterem od wielu innych, znanych do tej pory historykom¹. Jednocześnie ma pewne cechy indywidualne; do nich należy czas powstawania tych relacji. Większość z nich została wywołana z pamięci ludzkiej po 1989 r., m.in. w związku z wydaniem w Polsce pracy Jana T. Grossa o Jedwabnem oraz z antypolskimi atakami prasy amerykańskiej czy zachodnioeuropejskiej. Relacje składane były w przeważającej większości przez samych Polaków, a nie przez ratowanych (jak w przypadku zbioru *Yad Vashem*), nado przez osoby, które w czasie wojny były ludźmi młodymi bądź dziećmi. Zachowały swój stan emocji, strachu i poczucie zagrożenia, nie one jednak na ogół podejmowały decyzję w sprawie udzielenia pomocy, lecz ich najbliżsi ze starszego pokolenia. Relacje Komitetu przechowują obraz dokonów dziadków i rodziców funkcjonujący do tej pory w tradycji rodzinnej.

Dokończenie na s. II

Polacy – Niemcy – Żydzi

Ks. abp Bolesław Kominek na audiencji u Ojca Świętego Pawła VI

Dr Piotr Łysakowski (IPN Centrala)

O orędziu biskupów polskich do biskupów niemieckich z 18 listopada 1965 r.

W archiwum Instytutu Pamięci Narodowej znajdują się liczne dokumenty związane z zainicjowanym przez arcybiskupa Bolesława Kominka słynnym listem o potrzebie wzajemnego wybaczenia win wystosowanym w 1965 r. przez Episkopat Polski do Episkopatu Niemiec na zakończenie Soboru Watykańskiego II (m.in. teczki o sygnaturach 1439/64,

0445/12 t. 1/2, 02011/15). Dokumenty te nie zmieniają zasadniczo wiedzy na temat stanu badań dotyczących orędzia i jego znaczenia dla stosunków polsko-niemieckich, mogą jednak wzbogacić naszą wiedzę o funkcjonowaniu i sposobie myślenia władzy w Polsce i roli, jaką w zwalczaniu religii i Kościoła katolickiego odgrywała policja polityczna PRL.

Dziś dwa przyczynki do trudnych dziejów relacji polsko-niemiecko-żydowskich. Omawiany kontrowersje wokół „Oreǳia biskupów polskich do ich niemieckich braci w Chrystusowym urzędzie pasterskim” z 1965 roku, które ustanowiło model przezwycięzania konfliktów między narodami. Drugi temat to historia Józefa Łaski posądzonego niedawno – jak się okazuje, pochoptnie – o wydanie w ręce niemieckie kilkunastu Żydów z podrzeszowskiej wsi Gniewczyzna, którzy zostali rozstrzelani w 1942 roku.

PDF

Lato 1941 -polski dramat

* Ciała więźniów zamordowanych przez NKWD we Lwowie w końcu czerwca 1941 roku. Po wrocie Niemców mieszkańcy szukali swych bliskich wśród rozkładających się trupów

70 lat temu...

Caly świat wie, że dokładnie 70 lat temu Wehrmacht zatakował Armię Czerwoną. Do cywilizowanej części ludzkości coraz bardziej dociera też fakt, że w piekło, jakie rozgrybało się na Wschodzie, sięgają nasobiane przez Hitlera nie napady na niewinność Stalina, obywateli. Oto rozpoczyna się wojna dwóch bandziorów, jakich nie nosiła dotąd święta ziemia, i dwóch obłączonych systemów politycznych dokonujących niespotykanych wcześniej zbrodni. Tylko tak się zdarzyło, że chcąc nie chcąc ten drugi walcząc o istnienie - stał się sojusznikiem demokratycznego Zachodu.

Nadziałania miało być, jak wielką daninę krwi żądali wtedy Polacy. Zanim uciekli przed Niemcami, planowali i potwornym bestialstwem mordowali więźniów politycznych, wśród których napływ było właśnie nasych ródów. Kogo nie zastrzelili, nie rozrywali granatami, nie zamieniali żywcem - pędzili na Wschód w marszach śmierci, gdzie, bity, obijane, Nawet w obliczu klęski nie zapomniał o tym, wrogów klusowego". Prawdziwie poloboszewicki.

Po tygodniu ofensywy do Lwowa wkraczają Niemcy i rychno zabierają się za kwaterę inteligencji polskiej - profesorów wyższych uczelni, którym udało się przeżyć sowiecki terror. Po aresztowaniu, indolentem przesłuchaniu i selekcji kilkadziesiąt z nich zostaje rozstrzelanych na rozkaz gestapo, przy pomocy - niestety - na najgłuszych ukraińskich. Zagładę elit polskich obaj okupanci prowadzili od września 1939 roku. Konsekwentnie, podobnymi metodami i we współzdziałaniu mścili się na inteligencję, duchowności, funkcjonariuszy państwowych, oficerów WP. Wyjeżdżali do hitlerowskich łagrów w tym samym czasie, gdy Sowieci wypełniali nimi łagry. W Palmirach strzelano w tym czasie, co i w katedrze. A kiedy obaj bandziory walczyli w zimowym boju, bynajmniej nie saniechali z życia mieszkańców polskości. Prowadził je heda podczas całej wojny, a Sowieci - którzy stali się prawdziwym zwycięzcą - jeszcze długie lata po jej zakończeniu. Takie piosenki o tym, co Polakom na Kresach przyniósł 22 czerwca 1941 roku.

—Józef Rosalik

Relacje grozy

GRODNO

W połowie czerwca zaczęło nas przygotowywać do wywiezienia w głąb Rosji, najpierw do Minska, później gdzieś dalej. Rano w nocy z soboty na niedzielę 22 czerwca 1941 roku usłyszeliśmy huk samolotów i strzał. Ranieniem przez okna dojrzelimy niemieckie samoloty (...). Bombardowanie Grodna trwało cały dzień w godzinnych odstępach. Na placu więziennym stało kilka dziesiątów przewoźniczych, więc spadły i tu bombiły, dwie hitły w budynek (...). Wartyownicy wzmocnili straż i wystawili na korytarzach karabiny maszynowe, a sami w większości przy każdym nalocie uciekali do piwnic. Przez cały dzień nie wypuszczano nas do ulicy (...). Dali nam nie śniadanie, nie słoną rybę, co tylko wzmocniło pragnienie. Cele pojedyncze, które znajdowały się w drugim skrzydle więzienia, miały pneumatyczne zamki. Po wybuchu bombi wszystkie one odskoczyły, więźniowie wyszli więc na plac, a wartownicy otworzyli wówczas ogień z karabinów maszynowych. Cały dziedziniec został zasiany łupami. Po południu straż przystąpiła do rozstrzelania więźniów w piwnicach (...). Oni nie mieli już szans, by nas ewakuować, na szczęście brakło im tego czasu także na rozstrzelanie wszystkich. Wieczorem uciekli, zostawiając cele zamknięte (...). Koło północy więźniowie zorientowali się, że gnasch nie jest straszny, zaczęli więc rozkładać piekielnicę i przez otwory piścowe wychodzili na korytarze. Ci, którzy uwinili się pierwszy, pomagali w otwieraniu krat i drzwi.

Józef Paulewski, W celach NKWD, „Głos znad Niemna”, Grodno, luty 1983, nr 2(4), s. 6

ciąg dalszy na stronie 3

Nasz Dziennik

Księża ratujący Żydów

Dodatek historyczny IPN
9/2011 (52)

Kościół Wszystkich Świętych w Warszawie, wrzesień 1939 r.

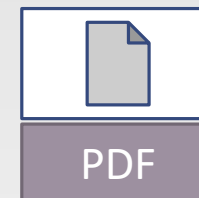
Karol Madaj (IPN Centrala)

Duszpasterstwo Żydów katolików
w getcie warszawskim.
Ks. Marcei Godlewski i ks. Antoni Czarnecki

Ksiądz prałat Marcei Godlewski należy do znanych przed wojną kapłanów – działaczy katolicko-społecznych. Druga wojna światowa zastała sędziwego księdza na planowaniu zasłużonej emerytury. Ostatnie lata jego życia nie miały być jednak czasem odpoczynku. Jego parafia wkrótce znalazła się w warszawskim getcie.

Marcei Godlewski urodził się w 1865 r. w Turynie niedaleko Grajewa i w wieku 23 lat został wyswięcony na kapłana diecezji augustowskiej. W niedługim czasie wyjechał na studia do Rzymu, by w roku 1893 zakończyć je doktoratem. Trzydziestoletni ks. Godlewski został profesorem w warszawskim seminarium i napisał pierwszy polski podręcznik do archeologii biblijnej.

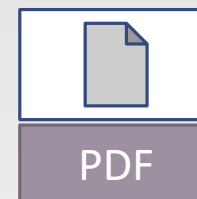
Prezentujemy materiały, które weszły do książki Karola Madaja i Małgorzaty Zulańskiej „Proboszcz getta” (IPN 2010). Jej głównym bohaterem jest ks. Marcei Godlewski (1865–1945), proboszcz warszawskiej parafii Wszystkich Świętych przy pl. Grzybowskim. W czasie II wojny światowej kościół znalazł się na terenie dzielnicy żydowskiej. Dziś skupiamy się na udzielaniu przez ks. Godlewskiego oraz wikarego ks. Antoniego Czarneckiego (1906–1989) materialnej i duchowej pomocy Żydom. W 2010 r. „proboszcz getta” został odznaczony medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

KATALOGI IPN

ZAGŁADA ŻYDÓW I STOSUNKI POLSKO-ŻYDOWSKIE PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

KATALOG PUBLIKACJI
Instytutu Pamięci Narodowej
2000–2018

THE HOLOCAUST AND POLISH-JEWISH RELATIONS DURING THE SECOND WORLD WAR

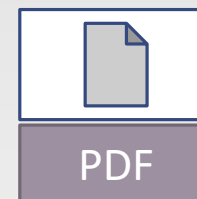
PUBLICATIONS CATALOGUE

The Institute of National Remembrance

2000–2018

WARSAW 2018

ZAPRASZAMY NA STRONY

IPN.GOV.PL

IPN.POCZYTAJ.PL

